

О. Ю. Ємельянов,
д. е. н., професор, професор кафедри економіки підприємства та інвестицій,
Національний університет "Львівська політехніка"
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-1743-1646>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.22.12

ВИДИ, ЧИННИКИ УТВОРЕННЯ ТА СПОСОБИ ПОДОЛАННЯ ПЕРЕШКОД ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

O. Yemelyanov,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Business Economics and Investment, Lviv Polytechnic National University

TYPES, FACTORS OF FORMATION AND METHODS OF OVERCOMING OBSTACLES IN THE IMPLEMENTATION OF INVESTMENT ACTIVITIES OF ENTERPRISES

Метою цього дослідження було виділення видів, визначення чинників утворення та встановлення способів подолання перешкод, які постають при здійсненні інвестиційної діяльності підприємств. Виконано групування видів перешкод, що постають на шляху реалізації інвестиційних проєктів на підприємствах, за низкою ознак, зокрема: за характером інвестиційних проєктів, що реалізуються; за об'єктивністю тих причин, що зумовлюють перешкоди; за можливістю подолання відповідних перешкод; за складністю подолання перешкод; за причинами утворення перешкод. Виділено три головні причини утворення перешкод при здійсненні інвестиційної діяльності, а саме: несприятливі умови зовнішнього середовища підприємства, несприятливі умови його внутрішнього середовища, а також незадовільні техніко-економічні характеристики інвестиційних проєктів, які плануються до впровадження. Своєю чергою, несприятливі умови внутрішнього середовища підприємства можуть стосуватися трьох головних параметрів, а саме: обсягів його ресурсів, властивостей цих ресурсів та компетенцій менеджерів стосовно управління ними. Виділено головні способи подолання перешкод, які постають при реалізації підприємствами інвестиційних проєктів. Ці способи було поділено на групи за суб'єктами їхнього застосування та за перешкодами, подолання яких передбачається здійснити.

In recent years, the investment activity of many Ukrainian enterprises has been low, which is one of the reasons for the insufficient level of economic efficiency of their economic activity. This situation is caused, first of all, by the existence of a significant number of obstacles that appear in the process of enterprises carrying out their investment activities. Therefore, increasing the investment activity of business entities makes it necessary to overcome these obstacles, which, in turn, requires the preliminary grouping of types and establishing the reasons for their formation. The purpose of this study was to identify the types, determine the factors of formation and establish ways to overcome obstacles that arise during the implementation of investment activities of enterprises. The types of obstacles that stand in the way of implementing investment projects at enterprises have been grouped according to a number of characteristics, in particular: according to the nature of the investment projects being implemented; according to the objectivity of the reasons causing the obstacles; by the possibility of overcoming the relevant obstacles; by the difficulty of overcoming obstacles; depending on the reasons for the formation

of obstacles. Three main reasons for the formation of obstacles in the implementation of investment activities are identified, namely: unfavorable conditions of the enterprise's external environment, unfavorable conditions of its internal environment, as well as unsatisfactory technical and economic characteristics of investment projects that are planned for implementation. In turn, the unfavorable conditions of the enterprise's internal environment can relate to three main parameters, namely: the volume of its resources, the properties of these resources, and the competencies of managers regarding their management. The main methods of overcoming obstacles that arise during the implementation of investment projects by enterprises are highlighted. These methods were divided into groups according to the subjects of their application. The implementation of the proposed methods of overcoming obstacles that arise during the implementation of investment projects at enterprises in the practice of economic entities and state and local self-government bodies will facilitate the process of such overcoming, thereby increasing the level of investment activity of enterprises.

Ключові слова: підприємство, інвестиційна діяльність, перешкода, інвестиційний проєкт, ресурсне забезпечення, компетенція.

Key words: enterprise, investment activity, obstacle, investment project, resource provision, competence.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Забезпечення зростання фінансово-економічних результатів господарської діяльності підприємств часто потребує якісних та кількісних змін їхньої техніко-технологічної бази. У багатьох випадках такі зміни неможливо здійснити без вкладення інвестиційних ресурсів. Водночас, інвестиційна активність більшості підприємств України впродовж останніх років є низькою, що є однією з причин недостатнього рівня економічної ефективності їх господарської діяльності. Ця ситуація зумовлена, насамперед, існуванням значної кількості перешкод, які постають у процесі здійснення підприємствами своєї інвестиційної діяльності. Тому підвищення інвестиційної активності суб'єктів господарювання викликає необхідність подолання цих перешкод, що потребує попереднього групування видів та встановлення причин їх утворення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження закономірностей перебігу інвестиційних процесів виконані у багатьох наукових працях. Значних успіхів при проведенні цих досліджень досягли, зокрема, такі науковці, як О. І. Амоша [1], У. Я. Вітвицька [2], М. В. Гараєв [3], В. М. Геєць [4], В. Г. Герасимчук [5], С. П. Гладій [6], В. В. Джеджула [7], Т. В. Євась [8], Л. С. Ларка [9], В. В. Лесінський [10, 11], Б. О. Язлюк [12] та ін. Зазначеними вченими та низкою інших науковців було розроблено теоретичні засади управління інвестиційною діяльністю, запропоновано інструментарій її оцінювання та побудовано обґрунтовані механізми підвищення рівня інвестиційної активності підприємств. Водночас, питання виділення видів, визначення чинників формування та встановлення способів подолання перешкод при здійсненні інвестиційної діяльності підприємств на теперішній час не є повністю вирішеними. Враховуючи теоретичну та прикладну значущість розв'язання цих питань, постає необхідність у їх подальшому дослідженні.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є виділення видів, визначення чинників утворення та встановлення способів подолання перешкод при здійсненні інвестиційної діяльності підприємств.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Наявність значної кількості перешкод, що виникають у процесі реалізації підприємствами інвестиційних проєктів, зумовлює потребу в групуванні видів цих перешкод. Зокрема, зазначені перешкоди можуть бути поділеними на:

1) за характером інвестиційних проєктів, що реалізуються: перешкоди, що постають при реалізації проєктів розширення виробництва традиційної продукції; перешкоди, що постають при реалізації проєктів розроблення та (або) виробництва інноваційної продукції; перешкоди, що постають при реалізації проєктів оновлення техніко-технологічної бази підприємств; перешкоди, що постають при реалізації інших інвестиційних проєктів (придбання цінних паперів, поповнення обігових коштів тощо);

2) за об'єктивністю тих причин, що зумовлюють перешкоди: перешкоди, які зумовлені об'єктивними причинами; перешкоди, які зумовлені суб'єктивними причинами;

3) за можливістю подолання відповідних перешкод: перешкоди, подолання яких є можливим; перешкоди, подолання яких на теперішній момент часу є неможливим; перешкоди, подолання яких є неможливим і у майбутньому;

4) за складністю подолання перешкод: перешкоди, подолання яких не потребує докладання суттєвих зусиль, зокрема не потребує вкладання значних фінансових ресурсів; перешкоди, подолання яких потребує докладання доволі значних зусиль; перешкоди, подолання яких потребує докладання великих зусиль.

Можливі і інші ознаки групування перешкод, які постають на шляху реалізації підприємствами інвестиційних проєктів. Серед іншого, такою ознакою можуть бути причини утворення відповідних перешкод. Зокрема, можна виділити три головні такі причини, а саме: неспри-

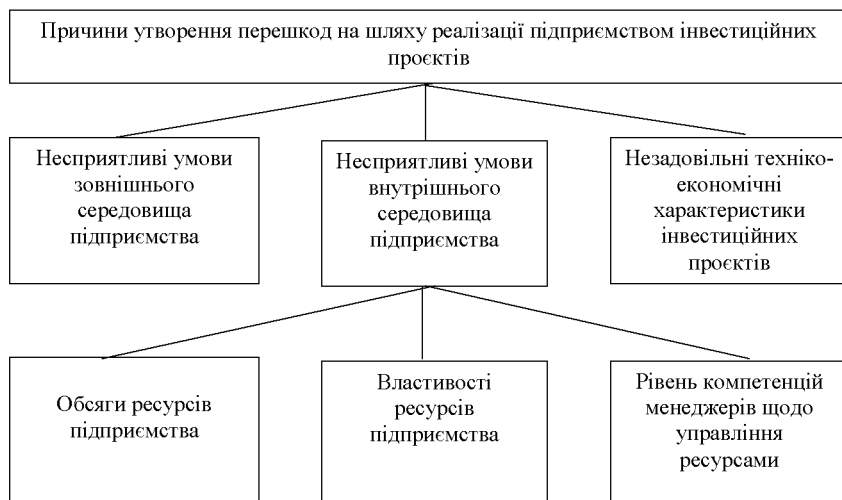

Рис. 1. Причини утворення перешкод на шляху реалізації на підприємстві інвестиційних проєктів

Джерело: розроблено автором.

ятливі умови зовнішнього середовища підприємства, несприятливі умови його внутрішнього середовища, а також незадовільні техніко-економічні характеристики інвестиційних проєктів, які плануються до впровадження. Своєю чергою, несприятливі умови внутрішнього середовища підприємства можуть стосуватися трьох

цих перешкод подано в табл. 2, у якій ці перешкоди представлено в чіткій послідовності. Таким чином, загальні бар'єри на шляху реалізації інвестиційних проєктів утворюють певний ланцюжок; при цьому узагальнюючі бар'єри безпосередньо визначаються частковими (окрім другого узагальнюючого бар'єра, який зумовлений переважно суб'єктивними причинами).

Розроблення пропозицій щодо подолання перешкод, які постають на шляху реалізації підприємствами інвестиційних проєктів, потребує попереднього оцінювання рівня цих перешкод. Одним з можливих підходів до такого оцінювання є визначення усередненого рівня зазначених перешкод за вибіркою підприємств, що здійснили або намагались здійснити інвестиційні проєкти. Оскільки узагальнюючі перешкоди, які постають на шляху до реалізації проєктів, утворюють певну послідовність, то рівень кожної такої перешкоди визначатиметься за такою формулою:

$$P_{ni} = 1 - \frac{K_{li}}{K_{0i}} \quad (1),$$

де P_{ni} — рівень i -тої перешкоди на шляху до реалізації інвестиційних проєктів за вибіркою підприємств, що здійснили чи намагались здійснити такі проєкти, частки одиниці;

K_{li} — кількість досліджуваних проєктів, які подолали i -ту перешкоду;

K_{0i} — кількість досліджуваних проєктів, які підійшли до подолання i -тої перешкоди, при цьому подолавши попередні перешкоди.

З метою практичного застосування формули (1) було утворено вибірку з тридцяти підприємств, які належать до трьох видів економічної діяльності.

Таблиця 1. Групування бар'єрів на шляху до реалізації проєктів на підприємствах

Групи перешкод	Види перешкод
1. Неприятливість зовнішнього середовища, у якому перебувають підприємства	1.1. Мінливість та непередбачуваність параметрів зовнішнього середовища, у якому перебувають підприємства, зокрема цін на використовувані ресурси та на продукцію, що виготовлятиметься 1.2. Високий рівень цін на ресурси, які використовують підприємства у своїй господарській діяльності 1.3. Недостатній попит на продукцію підприємств
2. Недостатність обсягів ресурсів для реалізації підприємствами інвестиційних проєктів	2.1. Недостатність обсягів інформації, потрібної для ухвалення обґрунтованого рішення щодо реалізації проєктів, зокрема, інформації про очікувані фінансово-економічні результати їхньої реалізації 2.2. Недостатність інформації для управління реалізацією проєктів 2.3. Недостатність фінансових ресурсів для реалізації проєктів У тому числі внаслідок: 2.3.1. Недостатності обсягів внутрішніх джерел цих ресурсів 2.3.2. Недостатньої інвестиційної привабливості підприємств, що ускладнює поповнення їх власного капіталу 2.3.3. Недостатнього рівня кредитоспроможності підприємств, що ускладнює процес отримання ними позик для фінансування проєктів 2.4. Недостатність людських ресурсів 2.5. Недостатність інших видів ресурсів
3. Недостатність властивостей ресурсів підприємств для успішної реалізації проєктів	3.1. Недостатність точності, актуальності, повноти та інших властивостей інформаційних ресурсів, які є потрібними для реалізації проєктів 3.2. Недостатність кваліфікації та інших ділових якостей працівників підприємств 3.3. Нераціональність структури фінансових ресурсів підприємств 3.4. Недостатність наявних властивостей інших видів ресурсів підприємств
4. Нестача компетенцій власників та менеджерів з питань управління інвестиціями	4.1. Нестача компетентності стосовно збирання інформації 4.2. Нестача компетентності стосовно оброблення інформації 4.3. Нестача компетентності стосовно залучення ресурсів 4.4. Нестача компетентності стосовно організування реалізації проєктів 4.5. Нестача компетентності стосовно прогнозування результатів реалізації проєктів
5. Незадовільний рівень характеристик інвестиційних проєктів, які планують реалізувати підприємства	5.1. Занадто високий рівень витрат на виробництво та збут продукції за проєктами 5.2. Занадто великий обсяг інвестицій, які необхідно буде вкласти у реалізацію проєктів 5.3. Недостатній рівень споживчих властивостей продукції, яка вироблятиметься за проєктами 5.4. Незадовільний рівень характеристик проєктів стосовно забезпечення отримання соціальних результатів їхньої реалізації

Джерело: розроблено автором.

Було проведено опитування менеджерів цих підприємств щодо інвестиційних проєктів, які підприємства впровадили або намагалися впровадити впродовж 2018—2021 рр. На підставі результатів цього опитування було встановлено кількість проєктів, які подолали відповідні узагальнюючі перешкоди (табл. 3). Використовуючи дані, наведені у табл. 3, та враховуючи ту обставину, що загальна кількість проєктів, які розглядалися, становила за видами економічної діяльності відповідно 188, 143 та 74, було розраховано рівень відповідних перешкод. Результати такого розрахунку, що базуються на застосуванні виразу (1), наведено у табл. 4. При цьому позначки перешкод, які фігурують у табл. 3 та табл. 4, відповідають переліку бар'єрів, представленою раніше у табл. 2.

Отже, як впливає з даних, поданих у табл. 4, за усіма досліджуваними видами економічної діяльності найбільш високий рівень є притаманним двом узагальнюючим перешкодам, а саме — перешкоді, зумовленій недостатньою, на думку менеджерів підприємств, ефективністю інвестиційних проєктів та перешкоді, викликану нестачею необхідного ресурсного забезпечення для реалізації проєктів.

Враховуючи викладене вище, можливо виділити головні способи подолання перешкод, які постають при реалізації підприємствами інвестиційних проєктів (табл. 5). При цьому зазначені способи варто поділити на дві групи за суб'єктами їхнього застосування.

Реалізація представлених у табл. 5 способів подолання перешкод, які постають при реалізації на підприємствах інвестиційних проєктів, у практиці діяльності суб'єктів господарювання та органів державної влади і місцевого самоврядування полегшить процес такого подолання, підвищивши тим самим рівень інвестиційної активності підприємств.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Перешкоди, що постають на шляху реалізації інвестиційних проєктів на підприємствах, можуть бути згруповані за низкою ознак, зокрема: за характером інвестиційних проєктів, що реалізуються; за об'єктивністю тих причин, що зумовлюють перешкоди; за можливістю подолання відповідних перешкод; за складністю подолання перешкод; за причинами утворення перешкод. При цьому варто виділити три головні причини утворення перешкод при здійсненні інвестиційної діяльності, а саме: несприятливі умови зовнішнього середовища підприємства, несприятливі умови його внутрішнього середовища, а також незадовільні техніко-економічні характеристики інвестиційних проєктів, які плануються до впровадження. Своєю чергою, несприятливі умови внутрішнього середовища підприємства можуть стосуватися трьох головних параметрів, а саме: обсягів його ресурсів,

Таблиця 2. Узагальнюючі перешкоди на шляху реалізації інвестиційних проєктів на підприємствах

Види перешкод	Позначки перешкод
1. Нестача вхідної інформації, необхідної для ухвалення рішень про реалізацію проєктів	П.1
2. Несприйняття вхідної інформації (відкидання тих можливостей, які надає зазначена інформація, без її детального вивчення)	П.2
3. Одержання висновку про економічну недоцільність здійснення проєктів	П.3
4. Недостатність ресурсного забезпечення для здійснення проєктів	П.4
5. Невдача зі здійсненням проєктів	П.5
6. Відмова від експлуатації вже впроваджених проєктів	П.6

Джерело: розроблено автором.

Таблиця 3. Кількість проєктів, які згідно результатів проведеного опитування подолали відповідну перешкоду

Позначення перешкод	Види економічної діяльності		
	Машинобудування	Харчосмакова промисловість	Виробництво будівельних матеріалів
П.1	153	111	57
П.2	138	99	52
П.3	63	69	39
П.4	45	48	27
П.5	30	36	27
П.6	30	36	27

Джерело: розраховано автором.

Таблиця 4. Рівень перешкод на шляху до впровадження інвестиційних проєктів за даними досліджуваних підприємств, частки одиниці

Позначення перешкод	Види економічної діяльності		
	Машинобудування	Харчосмакова промисловість	Виробництво будівельних матеріалів
П.1	0,186	0,224	0,230
П.2	0,098	0,108	0,088
П.3	0,543	0,303	0,250
П.4	0,286	0,304	0,308
П.5	0,333	0,250	0,000
П.6	0,000	0,000	0,000

Джерело: розраховано автором.

Таблиця 5. Групування заходів щодо подолання перешкод на шляху до реалізації інвестиційних проєктів на підприємствах

Позначення перешкод	Заходи з подолання бар'єрів за суб'єктами їх застосування	
	Керівництво підприємств (власники, топ-менеджмент)	Органи державної влади та місцевого самоврядування
П.1	Покращення програмного забезпечення, баз даних; вдосконалення компетенцій працівників з питань інформаційного забезпечення	Генерування точної, актуальної, та повної інформації про економічні та інші наслідки реалізації підприємствами тих чи інших проєктів
П.2	Мотивування працівників до розгляду проєктів, підвищення зацікавленості в їхній реалізації	Обґрунтування важливості інвестиційної діяльності, презентація потенційних проєктів
П.3	Покращення інформаційного забезпечення, необхідного для оцінювання ефективності проєктів; впровадження у практику діяльності підприємств науково обґрунтованих методів такого оцінювання	Надання підприємствам, які впроваджують інвестиційні проєкти, певних економічних переваг (податкових, фінансово-кредитних тощо)
П.4	Вдосконалення компетенцій працівників у питаннях ресурсного забезпечення	Покриття (принаймні, часткове) потреби підприємств у відповідних ресурсах
П.5	Покращення інформаційного забезпечення, необхідного для управління реалізацією проєктів; вдосконалення компетенцій працівників у питаннях впровадження проєктів	Проведення тренінгів, інші способи інформування працівників підприємств щодо ефективного організування процесів впровадження проєктів
П.6	Вдосконалення компетенцій працівників у питаннях прогнозування наслідків впровадження проєктів	Надання підприємствам, які реалізують проєкти, економічних переваг (податкових, фінансово-кредитних тощо)

Джерело: розроблено автором.

властивостей цих ресурсів та компетенцій менеджерів стосовно управління ними.

Розроблення пропозицій щодо подолання перешкод, які постають на шляху реалізації підприємствами інвестиційних проєктів, потребує попереднього оцінювання рівня цих перешкод. Одним з можливих підходів до такого оцінювання є визначення усередненого рівня зазначених перешкод за вибіркою підприємств, що здійснили або намагались здійснити інвестиційні проєкти. Результати проведеного емпіричного аналізу показали, що за усіма досліджуваними видами економічної діяльності найбільш високий рівень є притаманним двом узагальнюючим перешкодам, а саме — перешкоді, зумовленій недостатньою, на думку менеджерів підприємств, ефективністю інвестиційних проєктів та перешкоді, викликану нестачею необхідного ресурсного забезпечення для реалізації проєктів.

Способи подолання перешкод, які постають при реалізації підприємствами інвестиційних проєктів, можуть бути згрупованими, як за видами перешкод, так і за суб'єктами застосування цих способів. Реалізація запропонованих способів подолання перешкод, які постають при реалізації на підприємствах інвестиційних проєктів, у практиці діяльності суб'єктів господарювання та органів державної влади і місцевого самоврядування полегшить процес такого подолання, підвищивши тим самим рівень інвестиційної активності підприємств.

Подальші дослідження повинні, серед іншого, передбачати дослідження взаємозв'язків між різними видами перешкод, що постають на шляху провадження підприємствами інвестиційної діяльності.

Література:

1. Амоша О. І., Булеєв І. П., Шевцова Г. З. Інноваційне оновлення техніко-технологічної бази промислового виробництва на синергетичних засадах: теорія і практика. *Економіка промисловості*. 2007. № 1 (36). С. 3—9.
2. Витвицька У. Я. Оцінка ефективності соціальних інвестицій. *Економіка та держава*. 2021. № 5. С. 97—101.
3. Гараєв М. В. Інвестиційний потенціал підприємств залізничного транспорту: формування та розвиток. *Економіка та держава*. 2019. № 7. С. 96—99.
4. Геєць В. М. Бар'єри на шляху розвитку промисловості на інноваційній основі та можливості їх подолання. *Економіка України*. 2015. № 1. С. 4—25.
5. Герасимчук В. Г., Довгань Л. Є., Давиденко В. Р. Інноваційно-інвестиційний розвиток промисловості України: проблеми і перспективи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2006. № 12. С. 14—17.
6. Гладій С. Фінансовий механізм інвестування інноваційного розвитку: теоретико-методологічний підхід до управління. *Наука молода*. 2005. № 3. С. 109—115.
7. Дзеджула В. В. Оцінка економічної ефективності інвестицій в енергозберігаючі проєкти. *Економічний простір*. 2011. № 54. С. 124—130.
8. Євась Т. В., Соколовський В. С. Інвестиційна привабливість підприємства та фактори, що на неї впливають. *Подільський науковий вісник*. 2017. № 2. С. 61—64.
9. Ларка Л. С. Обґрунтування господарських рішень, що впливають на інвестиційну привабливість підприємства. *Вісник НТУ "Харківський політехнічний інститут"*. 2017. № 46. С. 100—103.

10. Lesinskyi V., Yemelyanov O., Zarytska O., Symak A., Petrushka T. Devising a Toolset for Assessing the Potential of Loan Financing of Projects Aimed at Implementing Energy-Saving Technologies. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2021. № 4 (13), P. 15—33.

11. Lesinskyi V., Yemelyanov O., Zarytska O., Symak A., Koleshchuk O. Substantiation of projects that account for risk in the resource-saving technological changes at enterprises. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2018. № 6 (1), P. 6—16.

12. Язлюк Б. О. Фундаментальні та прикладні економічні механізми підприємств при реалізації соціальних інвестицій як основа інноваційного розвитку держави. *Економічний аналіз*. 2014. Том 17. № 2. С. 305—309.

References:

1. Amosha, O. I., Bulieiev, I. P. and Shevtsova, H. Z. (2007), "Innovative renewal of the technical and technological base of industrial production on a synergistic basis: theory and practice", *Ekonomika promyslovosti*, vol. 1 (36), pp. 3—9.
 2. Vytvyts'ka, U. Ya. (2021), "Evaluation of the effectiveness of social investment", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 5, pp. 97—101.
 3. Garayev, M. (2019), "Investment potential of the enterprises of a railway transportation: the formation and development", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 7, pp. 96—99.
 4. Heiets', V. M. (2015), "Barriers to the development of industry on an innovative basis and opportunities to overcome them", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 1, pp. 4—25.
 5. Herasymchuk, V. H., Dovhan', L. Ye. and Davydenko, V. R. (2006), "Innovation and investment development of Ukrainian industry: problems and prospects", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 12, pp. 14—17.
 6. Hladij, S. (2005), "The financial mechanism of investing in innovative development: a theoretical and methodological approach to management", *Nauka moloda*, vol. 3, pp. 109—115.
 7. Dzhedzhula, V. V. (2011), "Estimation of economic efficiency of investments in energy saving projects", *Ekonomicznyj prostir*, vol. 54, pp. 124—130.
 8. Yevas', T. V. and Sokolovs'kyj, V. S. (2017), "Investment attractiveness of the enterprise and the factors that affect it", *Podil's'kyj naukovyj visnyk*, vol. 2, pp. 61—64.
 9. Larka, L. S. (2017), "Substantiation of business decisions that affect the investment attractiveness of the enterprise", *Visnyk NTU "Kharkivs'kyj politekhnichnyj instytut"*, vol. 46, pp. 100—103.
 10. Lesinskyi, V., Yemelyanov, O., Zarytska, O., Symak, A. and Petrushka, T. (2021), "Devising a Toolset for Assessing the Potential of Loan Financing of Projects Aimed at Implementing Energy-Saving Technologies", *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, vol. 4 (13), pp. 15—33.
 11. Lesinskyi, V., Yemelyanov, O., Zarytska, O., Symak, A. and Koleshchuk, O. (2018), "Substantiation of projects that account for risk in the resource-saving technological changes at enterprises", *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, vol. 6 (1), pp. 6—16.
 12. Yazliuk, B. O. (2014), "Fundamental and applied economic mechanisms of enterprises in the implementation of social investment as a basis for innovative development of the state", *Ekonomicznyj analiz*, vol. 17, No. 2, pp. 305—309.
- Стаття надійшла до редакції 10.11.2023 р.*